

Skvero prie J. Basanavičiaus ir S. Dariaus ir S. Girėno gatvių, Utenos mieste, idėjų konkursinio projekto Aiškinamasis raštas

Iš Utenos vokiečių kapinių istorijos

Buvusių Utenos vokiečių karių kapinių istorinius tyrimus 1992 m. atliko R. Dičiuvienė, atstovavusi UAB „Historia“. Kaip sužinome iš pateiktos kapinių istorinės apžvalgos, vokiečiai Pirmojo Pasaulinio karo metu prie kelio iš Kauno į Zarasus ir Daugpilį, o dabar prie J. Basanavičiaus gatvės, palaidojo savo kritusius karius. 1915 m. kapinės buvo sutvarkytos, aptvertos akmenų mūro tvora, pastatytas betoninis obeliskas, paminklėliai kariams, prisodinta eglaičių. Nuo 1915 m. iki Antrojo Pasaulinio karo pabaigos kapinės buvo gerai sutvarkytos ir prižiūretos. Kapinėse būta statinių: medinė koplyčia pietinėje dalyje ir „Galerija“, atitinkanti dabar žinomą vijokliais apaugusią pergolę. Takai buvo žvyruoti. Vakarinis kapinių pakraštys buvo apsodintas paprastosiomis alyvomis. Yra duomenų, kad šiose kapinėse buvo palaidota 975 žmonės, ne tik Vokietijos, bet ir Rusijos karių, kritusių mūšiuose Utenos apylinkėse.

Spaudoje rašyta, kad Lietuvos nepriklausomybės laikais vokiečių kapinės traukė uteniškius pasivaikščioti po jas ir pasisėdėti ant suolų („Dirva“, 1931 m. sausio 30 d., p. 6). 1944 m. liepos 9 d. Raudonoji Armija užėmė Uteną ir iš karto ėmė naikinti kapines. Sovietų kariai nuo antkapinių paminklų nuplėšė kryžius, nugriovė medinę kapinių koplyčią ir išardė dalį akmeninės kapinių tvoros. Antrąjį kapinių naikinimo darbą padarė vietiniai sovietų kolaborantai 1967 m. Obeliskas buvo sudaužytas (jis buvo tuščiaaviduris) ir išvežtas. Didieji antkapiniai paminklai buvo skaldomi vietoje, o skeveldros metamos į galias duobes ir užkastos. Tuo laiku buvo išardyti ir išvežti akmeninės kapinių tvoros likučiai.

2011 m. Vokiečių karių kapų globos tautinė sąjunga atliko vokiečių karių ekshumavimo darbus ir palaikus perlaidojo Aukštųjų Šančių karių kapinėse Kaune. Dėl atliktų kasinėjimo darbų žuvo visi seni medžiai, teritorija tapo panaši į dykvietę.

Projekto nuostatos

Utenos rajono savivaldybė 2020 m. paskelbė projektų konkursą šios nedidelės (0,25 ha) istorinės vietos sutvarkymo sampratai parengti. Šis žemės sklypas yra šventa kapinių žemė. Jos sutvarkymas ir lankymas turėtų būti ramus, solidus. Akmens tvorų ir paminklų atstatymas nebūtų prasmingas, tačiau kai kuriuos buvusių kapinių motyvus verta priminti. Kapines primins stačiakampis

takų tinklas, sudarantis tris kvartalus papuoštus gėlynais. Kapinaitėse takai buvo žvyruoti, tačiau dabar geriau būtų skvero takus iškloti betono trinkelėmis (20x10x6 cm). Tai būtų patogu lankytojams ir palengvintų priežiūros darbus. Kapinės paprastai būna uždaros, todėl projekte siūloma visą plotą apjuosti krūmynais, nuo aukštų paprastųjų alyvų rytų pakraštyje, tankių ir ramaus žalumo vidutinio aukščio kalninio serbento ir žemų Bumaldo lanksvų rytų kampe prie paminklinio kryžiaus. Gulsčias metalinis kryžius bus pašviestas ir naktį galės iškilti šviesos stulpas, parodantis šios vietos išskirtinumą, kuris yra buvusių pakraštyje miesto karių kapų atmintis ir dabartinių svarbių miesto gatvių sankryža.

Vakarinėje skvero dalyje prie tako numatyta pastatyti pavėsinę nuo lietaus ir saulės pasislėpti. Jos nugarinėje sienoje numatyta vieta interaktyviam informaciniam stendui, kuriuo bus galima dalyvauti komunikacijoje bei turinio kontrolėje, plėtojant šios vietos istorijos ar kitas miesto kultūros temas.

Vejos ploteliuose tarp takų gražią vasaros dieną bus galima nusiauti batus ir prisėsti, vaikams bėginėti, miesto bendruomenei susirinkti išskirtinėmis progomis. Šalia suolų greta takų paliekama vietos vaikų ir invalidų vežimėliams.

Skvero pietinėje dalyje auga dvi viduramžės mažalapės liepos (*Tilia cordata*) ir keli jauni paprastieji skroblai (*Carpinus betulus*).

Šiaurinį skvero pakraštį numatyta apsodinti iškilmingo lajų pavidalo paprastaisiais ąžuolais (*Quercus robur*), o rytuose numatyta pasodinti vieną ir vakaruose – keturis glaustalajus paprastuosius ąžuolus (*Quercus robur* L. f. *fastigiata* (Lam.) A. DC.). Kolonos pavidalo medžiai yra labai stipri, paveiki, iškilminga ir rūsti forma, tinkanti ypatingoms intencijoms išreikšti. Krikščionys tokios formos augalus sodina kapinėse, kaip atgailos, nuodėmės ir aukos paminklą.

Skvero lankytojai atsisdė ant suolų galės gėrėtis daugiamečių augalų gėlynais. Atskiros augalų rūšys sodinamos didesniais ploteliais, kurie geriau skaitomi žiūrint į juos iš toliau ir vaikstant takais. Daugiamečių gėlių sąrašė yra gėlių, žydinčių pavasarį, vasarą ir rudenį. Visos jos ilgai žaliuoja, o pavasarį vėliau sulapojančių gėlių plotuose, numatyta pasodinti Darvino hibrido tulpių. Ankstyvą pavasarį jos sužydės, o vėliau, kai peržydės, jas uždengs sulapoję šiurkštusis saulakis ir liaukingasis astras. Žydintys augalai turėtų patraukti Utenos gyventojus ir svečius aplankyti šią svarbią miesto vietą.

Techninio projekto preliminari kaina 20 000 Eur ir projekto įvykdymo preliminari kaina 500 000 Eur .

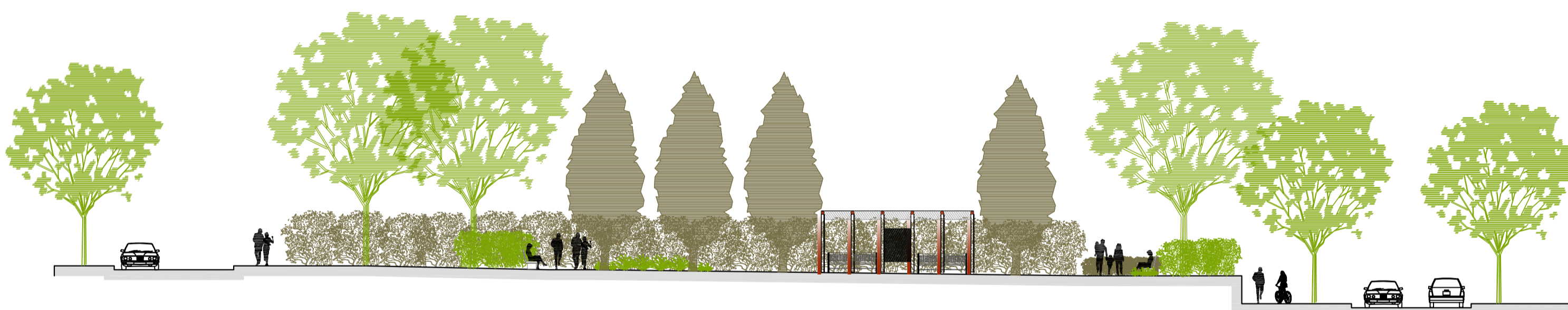
0 5 10 20

SKVERO SUTVARKYMO PLANAS

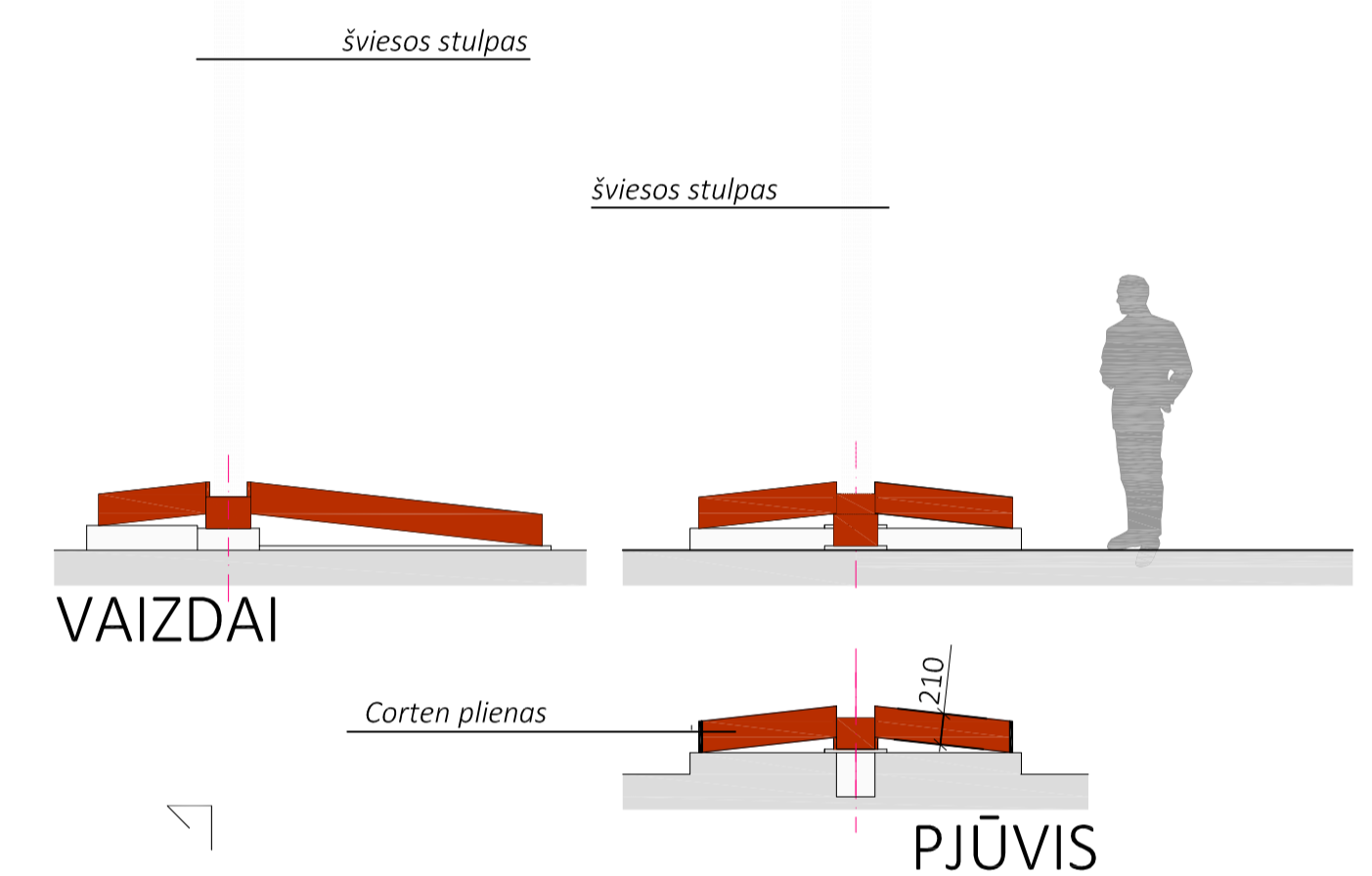

Projektuojamų augalų sąrašas		
Indeksas	Augalo vardas - botaninis ir lietuviškas	Sodinimo atstumai m
Medžiai		
Ažuolas	Quercus robur - Paprastasis ažuolas	8
Ažuolas 'Fastigiata'	Quercus robur 'Fastigiata' - Paprastasis ažuolas	8
Krūmai		
Alyvos p.	Syringa vulgaris L. - Paprastosis alyvos	2-3
Serbentas k.	Ribes alpinum L. - Kalninis serbentas	1-1.5
Lanksva	Spiraea japonica L. 'Bumalda' - Bumaldo japoninė lanksva	1

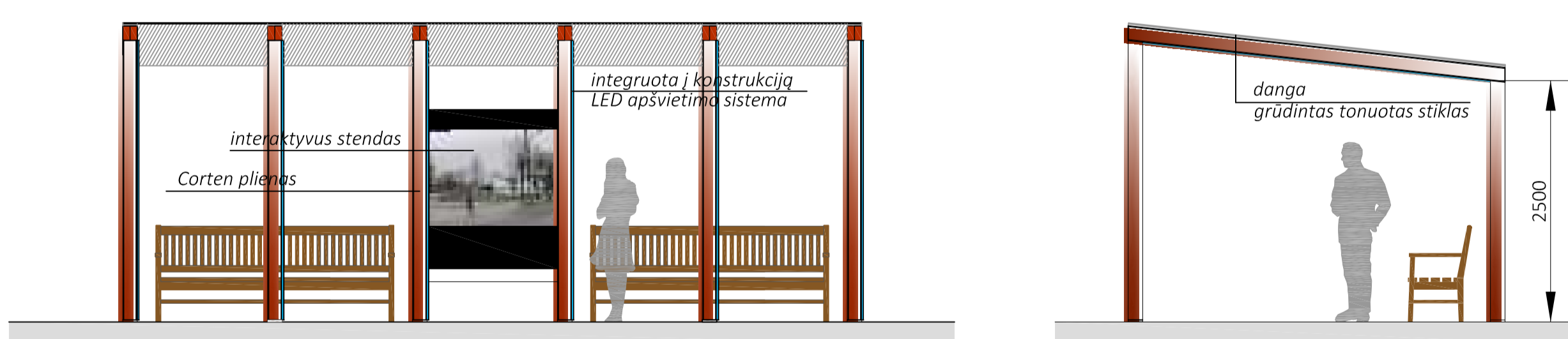
Projektuojamų augalų sąrašas		
Indeksas	Augalo vardas - botaninis ir lietuviškas	Sodinimo atstumai cm
Daugiametės gėtos		
Alchemilla	Alchemilla mollis Triler. - Švelnioji rasakila	35
Achillea	Achillea filipendulina Lam. - Vinglorykštinė kraujažolė	35
Anemone j.	Anemone japonica - Japoninė plukė (baltažiedė)	50
Aruncus	Aruncus dioicus - Paprastasis arunkas	50
Aster n.-a.	Aster novae-angliae L. - Liaukingasis astras	80
Astilbe	Astilbe x arendsi Arends. - Arendso astilbė	50
Calamagrostis 'KF'	Calamagrostis x acutiflora 'Karl Foerster' - Smaliažiedis lendrūnas 'Karl Foerster'	50
Ger. macr.	Geranium macrorrhizum L. - Didžiaaknis snaputis	25
Ger. magnif.	Geranium x magnificum 'Rosemoor' - Snaputis 'Rosemoor'	25
Heliosopsis	Heliosopsis helianthoides var. scabra - Šurkštusis saulakis	100
Hemerocallis	Hemerocallis fulva L. - Rusvoji viendienė	40
Iris s.	Iris sibirica L. - Sibirinis vikdalgis	35
Kalimeris	Kalimeris mongolica 'Antonia' - Kalimeris	60
Nepeta	Nepeta x faassenii 'Walker's Low' - Faseno katžolė	50
Salvia 'Mainacht'	Salvia x sylvestris 'Mainacht' - Miškinis salavijas	50
Tulipa	Tulipa gesneriana L. - Darželinė tulpė	20
Vinca	Vinca minor L. - Mažoji žiemiė	25

0 5 10 20

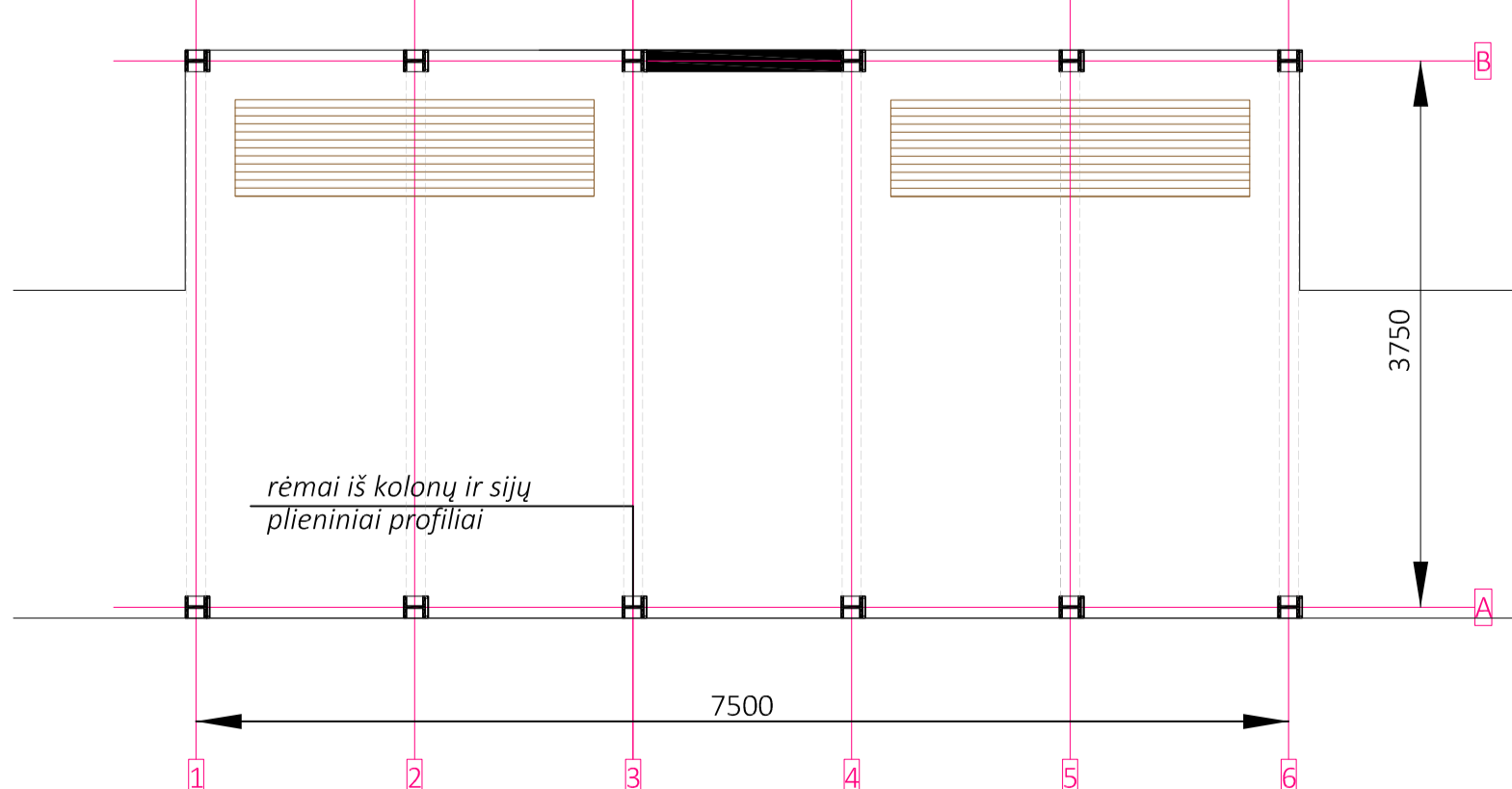

PAMINKLINIS ŽENKLAS. PLANAS

VAIZDAS 1-6

VAIZDAS A-B

PAVĖSINĖ. PLANAS

